

11.10.2016

EOAK/3895/2016

Oikeusministeriö

PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: lausuntopalvelu.fi -lausuntopyyntö 21.9.2016

LAUSUNTO

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa lausuntopalvelu.fi -palvelun kautta luonnoksesta korruption vastaiseksi strategiaksi.

Lausuntonani totean seuraavan.

Lausunnonantajan saate

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 15 §:n mukaan oikeusasiamies ja apulaisoikeusasiamies ratkaisevat asiat esittelystä, jolleivät he yksittäistapauksessa toisin pääätä. Oikeusasiamiehen virallinen, esittelystä laadittu lausunto on viranomaisen asiakirja ja se on arkistoitu sähköisesti oikeusasiamiehen kanslian asianhallintajärjestelmässä.

Olen noudattanut alla lausuntopalvelussa olevan lausuntopyynnön rakennetta. Otan kantaa vain osaan esitetyistä kysymyksistä.

4. Strategialuonnoksen painopistealueet

Strategialuonnoksen luku 4 käsittelee keskeisimpiä kehitys- ja toimenpidetarpeita (4.1–4.6). Mitkä näistä ovat mielestänne tärkeimmät ja kiireellisimmät?

Tärkeimpinä ja kiireellisimpinä toimenpiteinä pidän seuraavia

1. korruption rikosten paljastamiseen keskittyvän poliisin yksikön perustaminen riittävästi resursoituna (taulukon kohta 1.1.2)
2. oikeusministeriöön perustetaan riittävästi resursoitu toiminto korruptioasioihin (taulukon kohta 1.1.1)
3. perustetaan nimettömyyteen tai luottamuksellisuuteen perustuva sähköinen ilmoituskanava korruptiivisesta toiminnasta (taulukon kohta 4.3.1)
4. valtio-omisteisten yhtiöiden velvoittaminen laatimaan korruption vastainen toimintaohjelma (taulukon kohta 2.4.1)
5. julkishallinnon toimijoiden sisäinen ohjeistus ja oikeusministeriön yleinen ohje korruption torjumisesta (taulukon kohta 2.2.1)

6. luonnoksessa mainittujen viranomaisten oikeus ilmoittaa esitutkin-taviranomaisille korruptioon liittyvistä havainnoista ja selvitys vir-kavastuun laajentamisesta kuntien ja valtion osakeyhtiöiden toi-mintaan (taulukon kohta 4.3.2)

5. Ehdotetut toimenpiteet

a) korruption torjuntaa tukevien rakenteiden vahvistaminen

Pidän ehdotettuja toimenpiteitä (erillinen poliisin yksikkö ja oikeusmi-nisteriön uusi toiminto) erittäin tärkeinä korruption vastaisen työn pa-remmaksi koordinoimiseksi ja valtavirtaistamiseksi.

Lisäpanostusten ei kuitenkaan tulisi jäädä tähän, vaan resursseja tar-vitaan myös operatiiviselle puolelle. Esimerkki aliresursoinnista on se, että keskusrikospoliisissa on vain yksi korruptioasioihin keskitetty henkilö.

b) tietoisuuden lisääminen ja asenteiden muuttaminen

Sisäisen ohjeistuksen laatiminen viranomaisissa ja korruptioverkkosi-vun luominen yhdistettynä koulutukseen edistäisi ongelmien tunnis-tamista ja ilmituloa.

Hankintatoimi on tunnistettu yhdeksi piilokorruption esiintymisalueek-si, joten pidän valtio-omisteisten yhtiöiden velvoittavaa ohjeistusta ja hankintalain julkisuuden lisäämistä tärkeänä.

c) läpinäkyvyyden lisääminen

Julkisuuslain soveltamisalan laajentamista tulisi mielestäni pohtia yleisemminkin kattamaan julkissektorin eli valtion ja kuntien osakeyh-tiömuodossa hoitamat tehtävät.

Toimenpide-ehdotus karensisopimuksista on kannatettava. Asiaa koskeva hallituksen esitys HE 90/2016 vp on käsitelty perustuslakiva-liokunnassa (PeVL 35/2016 vp), joka on katsonut lakiehdotuksen ole-van käsiteltävissä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Esitys on parhaillaan hallintovaliokunnan asialistalla. Pidän tärkeänä, että vas-taavan käytännön ulottamista myös kunta- ja maakuntatasolle selvite-tään.

Veloitteidenhoitotodistusta koskeva ehdotus on selvittämisen arvoi-nen.

d) korruptiotapausten paljastumisen helpottuminen

Anonymiteetin tai ainakin luottamuksellisuuden mahdollistavan verk-kopalvelun luominen olisi erittäin tärkeä uudistus.

Ilmiantajien tai tietovuotajien suoja (whistleblowing) koskevan sääntelyn aikaansaaminen yleisemminkin olisi perusteltua. Euroopan neuvoston ministerikomitean 30.4.2014 suosituksessa tietovuotajien suojelemisesta (Recommendation CM/Rec(2014)7 of the Committee of Ministers to member States on the protection of whistleblowers) valtioita suositellaan luomaan sääntelyä sellaisten yksilöiden suojaksi, jotka ilmaisevat sellaisia työnsä kautta saamia tietoja, jotka osoittavat vaaraa tai haittaa julkisille intresseille.

Valtiontalouden tarkastusviraston ehdotettu tiedonsaantioikeuksien laajennus on perusteltu. Myös ehdotukset veroviranomaisen, Valtiontalouden tarkastusviraston ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston oikeudesta oma-aloitteisesti ilmoittaa poliisille epäillyistä korruptiotapauksista ovat perusteltuja.

Ehdotettua uutta valvontaelintä (taulukon kohta 4.2.1) koskeva ehdotus on niin yleisluonteinen, ettei siihen ole mahdollista ottaa kantaa. Avoimeksi jäävät muun muassa kysymykset viranomaisen organisatorisesta sijoittumisesta, resursoinnista, tiedonsaantioikeuksista ja -kanavista, tehtävien suuntautumisesta (valtio vai myös kunnat?) ja toimivaltuuksista.

e) lahjusrikoksiin liittyvän lainsäädännön kehittäminen

Luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lahjontaa koskevaan rikosoikeudelliseen yleissopimukseen tehdyn varauman peruuttamisen hyväksymisestä ja laiksi rikoslain muuttamisesta 5.9.2016 antamassani lausunnossa (EOAK/1995/2016) olen kannattanut vaikutusvallan kauppaamisrikosta koskevia ehdotuksia. Kuitenkin mielestäni kriminalisoinnin tulisi koskea myös päätöksenteon valmistelua. Päätöksenteon valmistelun rajaaminen vaikutusvallan kauppaamisrikkoksen ulkopuolelle jättäisi huomattavan suuren aukon säännöksen soveltamisalaan, koska Suomessa julkishallinnon päätöksenteko tapahtuu pääsääntöisesti esittelystä.

Jos vaikutusvallan kauppaamisrikkoksen tunnusmerkistön mukaiset vaikutusyriykset esittelevään virkamieheen tulkittaisiin kriminalisoinnin ulkopuolelle jääväksi päätöksenteon valmisteluksi, valuisi säännöksen tarkoitus varsin pitkälti tyhjiin, kun esittelijällä tosiasiallisesti on usein ratkaiseva merkitys päätöksenteossa. Vaikuttaminen päätöksenteon valmisteluun on mielestäni selvästi vaikuttamista päätöksentekoon. Hallituksen esitysluonnoksessa oleva rajausta aikaansaisi satumanvaraisuutta ja epäyhtenäisyyttä laintulkintaan riippuen siitä, millainen päätöksentekojärjestys kulloinkin sattuu olemaan kyseessä.

Oikeusasiamies

Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos Pasi Pölönen

Tämä asiakirja on allekirjoitettu koneellisesti.